

Getto's in Holland?

Drie maanden geleden schreef ik op deze plaats over het verhaal dat een Zweedse professor in Utrecht had gehouden, waarin hij het Nederlandse beleid hekelde dat tot een hoge werkloosheid heeft geleid en op termijn de vorming van getto's tot gevolg zal hebben. Therborn beweerde onder meer dat: 1. Nederland te veel nadruk heeft gelegd op loonmatiging; 2. de economische groei hier zo laag is door onze eigen fout; 3. het taboe op uitbreiding van de collectieve sector onzinnig is; 4. er te weinig wordt uitgegeven voor scholing; en 5. een dynamisch ondernemerschap en een actief arbeidsmarktbeleid ontbreken¹. Drie weken geleden is van de hand van Pieter Broertjes een boekje verschenen dat het verhaal van Therborn herdrukt met de reacties daarop van een negental Nederlanders zoals opgetekend door Broertjes².

Deze publikatie is vooral interessant door het onderscheid dat de lezer kan maken tussen diegenen onder de groep van negen die voornamelijk passief en defensief reageren enerzijds en zij die ook met beleidsalternatieven komen anderzijds. In de eerste categorie vinden we vooral mensen die een zekere verantwoordelijkheid hebben gehad voor het beleid of dat nog steeds hebben. Zo is de reactie van Albeda, minister van Sociale Zaken tussen 1977 en 1981 (en dus aan het begin van de versnelling in de werkloosheid), inderdaad nogal onmachtig en futloos. Zo van: "Ik heb gedaan wat mogelijk was, punt uit". En vooral, opvallend weinig ideeën over hoe hij het dan wel zou doen in de jaren negentig "met de PvdA in de regering".

Bij J.E. Andriessen, ex-minister van Economische Zaken in 1965-1967 en nu voorzitter van de NCW, is het van hetzelfde laken een pak. "Nederland is Nederland en Zweden is Zweden en alle vergelijkingen van de Zweedse professor gaan mank". Vooral niet potverteren, is ongeveer het enige idee dat we meekrijgen. Marcel van Dam, sinds 1986 voorzitter van de VARA, is het wel met de diagnose van Therborn eens, maar heeft evenmin veel positiefs te melden. Hij is weliswaar tegen traditionele vormen van arbeidstijdverkorting (de 36-urige werkweek), maar is ook nu nog blijven steken in de vijfjarige werkdag. Hij zou zelf best als proefkonijn willen fungeren; oh nee, niet voor zijn eigen baan maar voor die van z'n secretaresse!

Als klap op de vuurpijl krijgen we Jan de Koning, minister sinds 1977 en sinds

L.J. Emmerij

1982 minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Zijn verhaal is het toppunt van onmacht en politieke impotentie. "Mijn beleid was het enige mogelijke", daar komt het ongeveer op neer. Aan het eind zegt hij toch nog plotseling dat "we bereid moeten zijn tot het nemen van onorthodoxe maatregelen", zonder uiteen te zetten hoe die er dan moeten uitzien.

Wie had gedacht dat de vakbond dan wél met een constructief beleidsalternatief zou komen, komt bedrogen uit. Ook Karin Adelmund en Ruud Vreeman beperken zich tot reacties op Therborn. Zij zijn het grotendeels eens met de Zweedse analyse, maar beperken hun beleidsvoorstellen tot traditionele arbeidstijdverkorting en Arie van der Zwans WRR-rapport uit 1980! Wél interessant is het idee, dat later door Bram Peper wordt uitgewerkt, dat het toekomstige werkgelegenheidsbeleid per sector en per regio moet worden toegespitst om meer greep te krijgen op vraag en aanbod.

Bram Peper, sinds 1982 burgemeester van Rotterdam, heeft in het begin van zijn verhaal ook de defensieve reactie van de bestuurder die zich verantwoordelijk voelt voor de huidige situatie en die gedeeltelijk tracht te rationaliseren. Zo vindt hij dat er geen sprake is van gettovorming in Nederland. Als raschte Rotterdammer kan ik hem verzekeren dat de stad waarvan hij burgemeester is hard op weg is naar zo'n situatie en je moet blind zijn om dat niet te zien. Maar Peper heeft ook constructieve beleidsalternatieven en dat heeft hij in deze bundel gemeen met Kees Schuyt en ondergetekende.

Het beleidsalternatief dat naar voren komt kan als volgt worden samengevat. De sociale uitkeringen die nu bij wijze van spreken op een negatieve manier worden besteed om uitgestotenen een bestaansbasis te geven, moeten op een positieve wijze worden ingezet om de uitgestotenen weer terug te brengen naar de arbeidsmarkt. Dat betekent een actief arbeidsmarktbeleid met scholingsverlof en -plicht voor vier of vijf procent van de beroepsbevolking. Dus scholingsverlof als een vorm van arbeidstijdverkorting gericht op specifieke groepen en met strictere sociale controle. Meer in het algemeen behoort er een radicaal andere aanpak te komen van het gebruik van sociale-zekerheidsgelden. Die moeten komen onder de hoede van gemeenten en besteed worden via wijkontwikkelingsmaatschappijen. Een definitieve afrekening dus met de centralistische aanpak. Vanzelfsprekend moet dit gebeuren in een stimulerend macro-economisch kader waar de publieke investeringen niet het kind van de rekening worden, maar integendeel worden ingezet om technologische en infrastructurele veranderingen te bewerkstelligen.

Het is pas vanaf het moment dat de werkloosheid zichtbaar beter is geworden dat een radicale ommekeer in het sociale beleid mogelijk wordt op zulke gebieden als de norm van het gezinsinkomen, het sociale-zekerheidsstelsel en het begrip van volledige werkgelegenheid. Dit is een subtiele gedachte van Kees Schuyt: het moet eerst beter gaan alvorens radicale veranderingen kunnen worden doorgedreven.

Een interessant boekje waarin twee scholen tegenover elkaar staan. De ene die de werkgelegenheid opoffert aan andere beleidsdoelstellingen zoals inflatiebestrijding. De andere die zich niet bij zo'n keuze neerlegt, maar aantoont dat deze doelstellingen elkaar niet uitsluiten. Het trieste van de jaren tachtig is geweest dat er ook op het gebied van de beleidsideeën sprake is geweest van gettovorming.

1. L.J. Emmerij, *Ommezwaai*, ESB, 15 februari 1989.

2. Pieter Broertjes, *Getto's in Holland; visies op armoede en werkloosheid*, Van Gennep, Amsterdam, 1989.